

**Visuomenės informavimo etikos
komisijos 2023 metų veiklos ataskaita**

TURINYS

Komisijos funkcijos ir veiklos reglamentavimas	3
Komisijos sudėtis	4
Veiklos statistika	5
Gauti skundai pagal žiniasklaidos rūšis	6
Svarstomų publikacijų atitiktis Kodekso nuostatomis	7
Pažeidimų prevencija (individualūs kreipimaisi)	7
Vieši kreipimaisi	9
Teisminiai procesai	11
Bendradarbiavimas su institucijomis ir šviečiamoji veikla	11
Priedai	
Viešas laiškas portalo tv3.lt redakcijai	12
Viešas kreipimasis į žurnalistą Luką Pilecką	13
Dėl žurnalistų, viešosios informacijos rengėjų ir skleidėjų dalyvavimo Komisijos posėdžiuose	14
Viešas laiškas simasburbulis.lt bendruomenei	14
Žiniasklaidos priemonė neturi būti asmeninių sąskaitų suvedinėjimo erdvė	15
Viešas laiškas laikraščio „Panevėžio kraštas“ redakcijai dėl Liminos Matelienės komentaro „Rankas geriau sukišti negu atkišti“	16
Viešas laiškas Andriui Tapinui	17

KOMISIJOS FUNKCIJOS IR VEIKLOS REGLAMENTAVIMAS

Visuomenės informavimo etikos komisija – kolegialus Visuomenės informavimo etikos asociacijos (toliau – Asociacija) organas. Komisijos funkcijos apibrėžtos Visuomenės informavimo įstatymo 46¹ str. 3 d. Į Komisijos funkcijas įeina: rūpintis viešosios informacijos rengėjų ir skleidėjų profesinės etikos ugdymu; nagrinėti profesinės etikos pažeidimus, kuriuos padarė viešosios informacijos rengėjai ar skleidėjai informuodami visuomenę; nagrinėti asmenų skundus dėl viešosios informacijos rengėjų ir skleidėjų veiklos, galimai pažeidus Visuomenės informavimo etikos kodekso (toliau – Kodeksas) nuostatas; nagrinėti viešosios informacijos rengėjų ir skleidėjų tarpusavio ginčus dėl Kodekso pažeidimų; bendradarbiauti su valstybės įstaigomis ir institucijomis užtikrinant visuomenės raštingumo naudojantis visuomenės informavimo priemonėmis plėtrą, informacijos kritinio vertinimo ir analizės principų sklaidą; organizuoti renginius visuomenės informavimo srities profesinės etikos klausimais, dalyvauti įgyvendinant valstybės institucijų strateginio planavimo programas, veiklos planus.

Komisija savo veikloje vadovaujasi Konstitucija, Visuomenės informavimo ir kitais įstatymais, Lietuvos Respublikos tarptautinėmis sutartimis, kitais teisės aktais, taip pat Visuomenės informavimo etikos kodeksu, Europos Tarybos Parlamentinės Asamblėjos rezoliucija „Dėl žurnalistinės etikos“.

2023 m. birželio 1 d. įsigaliojusios Visuomenės informavimo įstatymo (toliau – Įstatymas) pataisos atvertė naują lapą žiniasklaidos savireguliacijos raidoje. Komisija, pradėjusi kadenciją 2021 m. kovo mėn., baigė darbą – paskutinis jos posėdis įvyko 2023 m. gegužės 30 d. Jos veiklą pratęsė naujai suformuota Komisija, kurios kadencija prasidėjo 2023 m. rugsėjo 5 d.

Kita esminė Įstatymo pataisa, koreguojanti Komisijos santykį su Kodekso pažeidimus padariusiais viešosios informacijos rengėjais, apima Komisijos sprendimų skelbimo tvarką. Kaip ir anksčiau, Komisijos sprendimai dėl profesinės etikos ar kitų pažeidimų turi būti nedelsiant skelbiami tose pačiose visuomenės informavimo priemonėse, kuriose Komisija nustatė šiuos pažeidimus, bei skelbiami Komisijos svetainėje (VII 46¹ str. 3 d. 6 p.) Tačiau buvo panaikinta Įstatymo nuostata, kad, jeigu viešosios informacijos rengėjas ir (ar) skleidėjas per dvi savaites nepaskelbia Komisijos sprendimo dėl profesinės etikos ar kitų pažeidimų savo visuomenės informavimo priemonėje, Komisijos sprendimas dėl profesinės etikos ar kitų pažeidimų paskelbiamas per Lietuvos nacionalinio radijo pirmąją programą, o tokio sprendimo paskelbimo išlaidas

apmoka viešosios informacijos rengėjas ir (ar) skleidėjas, dėl kurio toks sprendimas buvo priimtas.

Viešosios informacijos rengėjai bei skleidėjai, nesutinkantys su Komisijos sprendimais, gali jį skųsti administraciniam teismui, tačiau kreipimasis į teismą neatleidžia nuo pareigos skelbti Komisijos sprendimą(VII 46¹ str. 7 d.).

Komisija dirba pagal pačios patvirtintą darbo reglamentą. Pagrindinė Komisijos veiklos forma yra posėdžiai.

Komisijos raštvedybą, techninius-organizacinius reikalus, veiklai būtinas sąlygas užtikrina ir darbui reikalingas priemonės parūpina Asociacijos direktorius.

KOMISIJS SUDĖTIS

Iki 2023 m. birželio mėnesio, kuomet įsigaliojo Visuomenės informavimo įstatymo pataisos, Komisija buvo sudaroma iš Asociacijos narių deleguotų asmenų. Nuo praėjusių metų birželio 1 d. Įstatymas numatė naują Komisijos sudarymo tvarką. Pagal Įstatymo 46¹ str.2 d. , po vieną savo atstovą į Komisiją deleguoja Asociacijos nariai, vieną atstovą – LRT, tris narius – Medijų taryba, atsirinkdama iš universitetų, vykdančių žurnalistikos studijų programą, siūlomų kandidatų. Asociacijos nariai delegavo į Komisiją šiuos asmenis:

Stasys BAUBLI,

Astą CIBIENĖ,

Ivoną JAROSLAVCEVIENĖ,

Valdą LATOŽĄ,

Jolantą MAŽYLĖ,

Gražiną Viktoriją PETROŠIENĖ,

Gintarą SERAFINĄ,

Ramutę ŠIMUKAUSKAITĖ,

Vaivą ŽUKIENĖ.

Į Asociaciją 2023 m. įstojusi Lietuvos žiniasklaidos *tautinių* bendrijų kalbomis asociacija į Komisiją delegavo Ernestą ALESINĄ.

Komisiją papildė Lietuvos nacionalinio radijo ir televizijos atstovė Jurga TVASKIENĖ.

Baigiantis 2023 metams Komisijoje darbą pradėjo Medijų Tarybos deleguoti akademinės bendruomenės atstovai – Klaipėdos universiteto dėstytoja Gabrielė BURBULYTĖ -

TSISKARISHVILI, Vytauto Didžiojo universiteto dėstytoja Ina ŽURKUVIENĖ ir Vilniaus universiteto profesorius Andrius ŠUMINAS.

Pirmasis naujai suformuotos Komisijos posėdis įvyko praėjusių metų rugsėjo 5 dieną. Šiame posėdyje buvo išrinkti Komisijos pirmininkas ir pavaduotojas. Pirmininke Komisijos nariai patvirtino Vaivą Žukienę, jos pavaduotoja – Ramutę Šimukauskaitę.

KOMISIJOS VEIKLA

Veiklos statistika

Per ataskaitinį laikotarpį įvyko 18 posėdžių – mažiau, nei įprasta ankstesniais metais. Tai lėmė Visuomenės informavimo įstatymo priimta pataisa, numatanti naują Komisijos formavimo tvarką. Pataisa buvo priimta gegužės 25 d. ir įsigaliojo birželio 1 d. 2021 m. kadencijos Komisija baigė darbą. Dėl įvairių teisinių procedūrų, atostogų laikotarpio, birželio - rugpjūčio mėn. Komisijos posėdžiai nebuvo kviečiami. Pirmasis posėdis įvyko rugsėjo 5 dieną.

Per ataskaitinius metus Komisija gavo 74 skundus dėl 82 publikacijų, 4 kartus skųstasi žurnalistų elgesiu bei 4 kartus – dėl netinkamų, pareiškėjų nuomone, įrašų socialiniuose tinkluose. Komisija pareiškė nuomonę dėl 4 Vyriausiosios rinkimų komisijos pateiktų publikacijų. Kaip įprasta, nemažą dalį skundų Komisijai persiuntė Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnyba. Komisija taip pat persiuntė šiai Tarnybai 7 skundus dėl duomenų, privataus gyvenimo apsaugos, garbės ir orumo bei dalykinės reputacijos galimų pažeidimų. Komisija taip persiuntė pagal kompetenciją nagrinėti skundus LRTK bei Vyriausiajai rinkimų komisijai. Komisija atsisakė nagrinėti 14 skundų dėl įvairių priežasčių: dalis iš jų nepriskirtini Komisijos kompetencijai, pasibaigęs apskundimo terminas, skundą pateikė anonimai. Vienas pareiškėjas paprašė nutraukti skundo nagrinėjimą.

Siekdama kuo objektyviau ir nešališkai išnagrinėti gautus skundus, Komisija dažnai prašo pareiškėjų tikslinti skundus, ypač, kai skundai būna labai apibendrinti, nenurodyti galimai pažeisti Kodekso straipsniai, publikacijų teiginiai, su kuriais nesutinka arba kurie žeidžia pareiškėją. Praėjusiais metais Komisija prašė patikslinti 15 skundų. Komisija atsakė į pateiktas valstybės institucijų (STT, Policijos komisariato) užklausas dėl žiniasklaidos darbo ypatumų.

2023 m. Komisija priėmė 9 sprendimus, kuriais pripažino 15 įvairių profesinės etikos reikalavimų pažeidimų, parašė 8 individualius ir 7 viešus kreipimusis į viešosios informacijos rengėjus.

Ataskaitiniais metais Komisija nesvarstė klausimo dėl žiniasklaidos priemonės priskyrimo nuolat nesilaikančių visuomenės informavimo etikos žiniasklaidos priemonių kategorijai.

Atsižvelgdama į Įstatymo pataisas, Komisija taip pat tikslino savo Darbo reglamentą.

Gauti skundai pagal žiniasklaidos rūšis

Ataskaitiniais metais daugiausia nepasitenkinimo reikšta dėl publikacijų interneto žiniasklaidos priemonėse. Iš 82 svarstymui pateiktų publikacijų 22 buvo paskelbtos internete, kas sudaro beveik trečdalį visų publikacijų (26,82 proc.). Atkreiptinas dėmesys, kad publikacijos dažnai būna skelbiamos keliose žiniasklaidos priemonėse, pvz., laikraštyje ir interneto svetainėje arba televizijoje ir portale. Komisija paprastai vertina pirminio šaltinio, t.y. kur publikacija pasirodė pirmiausia, turinį. Kita vertus, pareiškėjai dažnai net nenurodo pirminio turinio, kadangi didelė dalis žmonių skaito publikacijas tik internete. Analizės požiūriu svarbu ir sklaidos kanalai, nes tai rodo, kaip auditorija tą turinį pasiekia.

Išnagrinėta 11 spaudos publikacijų bei 7 televizijos (įskaitant vaizdo dalijimosi platformose platinamomis laidomis) programos. Vertinant pagal gaunamus skundus, mažiausiai rūpesčių kelia radijo programos – ataskaitiniais metais dėl jų nesiskūsta.

Vis daugiau skundų Komisija gauna dėl interneto platformose platinamų audiovizualinės žiniasklaidos kūrinių. Tikėtina, kad, augant šios paslaugos vartotojų skaičiui, didės ir jų reikalavimai kuriamai produkcijai, tad nebūtų didelė staigmena, jeigu augtų ir skundų skaičius. Ataskaitoje jos priskiriamos TV laidoms.

Gauti 7 skundai dėl žurnalistų elgesio ar jų įrašų socialiniuose tinkluose. Atkreiptinas dėmesys, kad socialiniai tinklai yra taip pat viešoji erdvė, kurioje galioja tam tikros elgesio taisyklės. Dėl jų nesilaikymo vartotojų gali laukti nemalonios staigmenos, pradedant nuo paskyros laikino apribojimo iki baudžiamosios atsakomybės už neapykantos kurstymą ar kitas nusikalstamas veikas. Žurnalistams derėtų prisiminti, kad socialiniuose tinkluose privalu laikytis Kodekso nuostatų ir įsivertinti savo įrašus, skleidžiamos

informacijos pagrįstumą, galimą interesų konfliktą, žodyną visų pirma Kodekso normų atžvilgiu.

Svarstomų publikacijų atitiktis Kodekso nuostatoms

Jau minėta, kad dėl objektyvių priežasčių Komisija praėjusiais metais posėdžiavo mažiau, todėl atitinkamai ir nagrinėjo mažiau publikacijų. 2023 m. Komisija priėmė 9 sprendimus, kuriuose fiksavo 15 Kodekso straipsnių pažeidimų.

Nors sprendimų priimta nedaug, tačiau pažeidimų tendencija nesikeičia – kaip ir ankstesniais metais dažniausiai nepaisoma Kodekso **20** straipsnio, įpareigojančio toje pačioje publikacijoje suteikti galimybę kritikuojamam asmeniui išsakyti savo poziciją, paaiškinti, patikslinti ar paneigti informaciją, o jeigu tokios galimybės nėra arba asmuo atsisako pasinaudoti šia galimybe, būtina apie tai pranešti tame pačiame kūrinyje (5 atvejai, arba 30 proc.).

Skųstasi dėl Kodekso **3** straipsnio, nustatančio, jog gerbdami žmogaus teisę gauti teisingą informaciją, žurnalistai, viešosios informacijos rengėjai ir skleidėjai turi skelbti tikslias, teisingas žinias bei įvairias nuomones, perteikdami įvairias nuomones, žurnalistai, viešosios informacijos rengėjai ir skleidėjai negali skleisti nuomonių, kurios pažeistų teisę ir etiką, nuomonės turi reiškiamos etiškai.

Nors statistiškai pažeidimų praėjusiais metais nustatyta nedaug, vis dėlto tendencijos nekinta jau ne vienerius metus. Skundžiamasi dėl netinkamų antraščių, netikrinamų šaltinių, nepagrįstų kaltinimų, sąskaitų suvedinėjimo nuosavose žiniasklaidos priemonėse. Pastarieji atvejai ypač pastebimi konkuruojančiuose laikraščiuose bei politikų valdomose visuomenės informavimo priemonėse.

Komisija pripažino nesilaikius **6, 8, 23, 32, 53** Kodekso straipsnių (po vieną atvejį). Taip pat, įvertinusi politinės reklamos požiūriu žurnalo publikaciją, Komisija pripažino, kad buvo pažeistos Kodekso **26** ir **27** straipsnių nuostatos.

Pažeidimų prevencija (individualūs kreipimaisi)

2022 metais Komisija parengė 8 individualius kreipimusis įvairioms visuomenės informavimo priemonėms bei atskiriems žurnalistams.

<i>Adresatas</i>	<i>Kreipimosi esmė (į ką atkreipti dėmesį)</i>
<i>Muge.eu</i>	Tais atvejais, kai atsakomąją kritikuojamo asmens ir (ar) oponento nuomonę ketinama skelbti kitoje publikacijoje, tikslinga tai nurodyti pirminėje publikacijoje, o atsakomąją nuomonę paskelbus, papildyti abi publikacijas atitinkamomis interaktyviomis nuorodomis.
<i>UAB „Just.HD“ ir UAB „All Media Lithuania“</i>	Programos vedėjai, būdami profesionalūs žurnalistai, neturėtų pasiduoti emocijoms ar juo labiau jas skatinti ir tiražuoti, kaip ir turėtų vengti nepatikrintų ir konkrečiais faktais neparemtų kaltinimų.
<i>Lrt.lt</i>	Rašant svarbiomis istorinėmis temomis, kurios sukelia auditorijos susidomėjimą ir diskusijas, žurnalistas turėtų itin kruopščiai tikrinti faktus, vengti dviprasmiškų teiginių, ypač antraštėse.
<i>„Ūkininko patarėjas“</i>	Skelbiant sutrumpintus publikacijų tekstus, būtina tinkamai užtikrinti nuomonių įvairovę ir netrumpinti publikacijų kritikuojamo asmens paaiškinimų sąskaita, o publikacijas rengiant suinteresuotiems asmenims, visuomet būtina atskleisti savo ryšius su aprašoma tema (organizacijomis).
<i>Žemės ūkio rūmai</i>	Informacija apie ŽŪR vykdomus projektus įstaigos interneto svetainėje nėra laisvai prieinama ir kai tokios informacijos į juos kreipiasi žurnalistai, būtina su jais bendradarbiauti, o ne apsiriboti formaliomis nuorodomis į teisės aktų reikalavimus. Priešingu atveju galima tikėtis pagrįstos žiniasklaidos kritikos.
<i>„Šiaurės rytai“</i>	Žurnalistas, net jei ir cituoja konkrečius asmenis, visuomet turėtų rūpestingai atsirinkti, kokią informaciją verta viešai skelbti, ypač jei ši informacija gali turėti neigiamos įtakos socialiai pažeidžiamiems asmenims.
<i>„Klaipėda“</i>	Siekiant tinkamai užtikrinti atsakymo teisę bei nuomonių įvairovę publikacijose, būtina išnaudoti visas esamas galimybes susisiekti su potencialiais pašnekovais, o konstatuoti, kad pašnekovo nuomonės gauti nepavyko galima tik tuomet, kai

	susisiekti su potencialiu pašnekovu nepavyko dėl nuo žurnalisto nepriklausančių priežasčių arba pašnekovas atsisakė savo nuomonę pateikti.
<i>Tv3.lt</i>	Skelbiant interviu serijas su politinių kampanijų dalyviais, visuomet būtina itin paisyti kandidatų lygiateisiškumo principo ir visus interviu rengti vienodo stiliaus ir formato.

Individualūs kreipimaisi rašomi tais atvejais, kai Komisija išvelgia tam tikrų viešosios informacijos rengėjų darbo trūkumų, tačiau pažeidimo konstatavimas dar diskutuotinas.

Kaip matyti iš pateiktos suvestinės, kreipimaisi apima įvairias temas. Komisija atkreipė dėmesį į mėginimus apeiti Kodekso reikalavimą atskleisti sąsajas ir galimą interesų konfliktą, kvietė žurnalistus nesivadovauti emocijomis, atsakingai vertinti skelbiamą informaciją, kuri susijusi su socialiai pažeidžiamais asmenimis, užtikrinti vienodas sąlygas politinių kampanijų dalyviams (kai tai nėra politinė reklama), sąžiningai užtikrinti atsakymo teisę kritikuojamam asmeniui. Komisija taip pat kreipėsi ir į vieną iš pareiškėjų, ne tik į viešosios informacijos rengėją, pabrėždama, kad nebendraudama su žurnalistais, formaliai atsirašinėdama, įstaiga neišvengiamai bus pagrįstai kritikuojama.

Vieši kreipimaisi

Ataskaitiniu laikotarpiu Komisija paskelbė 7 viešus kreipimusis į viešosios informacijos rengėjus.

Viešas laiškas portalo tv3.lt redakcijai

Komisija atkreipė dėmesį, kad nelaimės akivaizdoje pasakytų sakinių, kelti į antraštę nėra nei pagrindo, nei būtinybės ir paragino portalo redakciją atsakingai kurti antraštes, nekelti į antraštę nepatikrintų ir faktais nepagrįstų kaltinimų, vertinti situacijos išskirtinumą cituojant atsitiktinių žmonių nuomones, ypač kai kalbama apie nelaimes ir jų pasekmes.

Viešas kreipimasis į žurnalistą Luką Pilecką

Komisija dar kartą priminė, kad nuomonei, nepriklausomai nuo to, ar ji skelbiama žiniasklaidoje ar savo paskyroje socialiniuose tinkluose, taip pat galioja Visuomenės informavimo etikos kodekso (toliau – Kodeksas) normos. Nuomonė turi būti skelbiama etiškai, pagrįsta faktais.

Dėl žurnalistų, viešosios informacijos rengėjų ir skleidėjų dalyvavimo Komisijos posėdžiuose

Komisijos požiūriu, ypač svarbus yra žurnalistų/autorių dalyvavimas posėdyje. Žurnalistų nedalyvavimas Komisijos posėdžiuose ne tik apsunkina Komisijos darbą, siekiant visapusiškai ir objektyviai išsiaiškinti visas ginčo publikacijos parengimo aplinkybes, bet ir atima iš pačių autorių galimybę nušviesti ginčytinus klausimus, paaiškinti savo motyvaciją ir/ar suteikti kitą naudingą informaciją, kuri galėtų būti svarbi Komisijai priimant vienokį ar kitokį sprendimą.

Viešas laiškas simasburbulis.lt bendruomenei

Komisijos nuomone, portalo bendradarbiai turėtų apsispręsti, ar ši svetainė, *simasburbulis.lt*, yra žiniasklaidos priemonė ar bendruomenei skirta bendravimo svetainė. Bandytas imituoti visuomenės informavimo priemonės veiklą, neturint tam teisinio pagrindo, sujaukia egzistuojančią visuomenės informavimo sistemą, teisių ir pareigų pusiausvyrą, kaip tai apibrėžta Visuomenės informavimo įstatyme.

Žiniasklaidos priemonė neturi būti asmeninių sąskaitų suvedinėjimo erdvė

Komisija pabrėžė, jog tvirtai laikosi pozicijos, kad visuomenės informavimo priemonė negali būti naudojama kaip ginklas su nepritariančiais laikraščio leidėjo pažiūroms ar nuomonei. Žodžio laisvė yra kartu ir didžiulė atsakomybė už paskleistos informacijos teisingumą ir nešališkumą, o pagarba teisingai informacijai ir visuomenės teisei gauti informaciją yra svarbiausioji žurnalisto bei viešosios informacijos rengėjo pareiga.

Viešas laiškas laikraščio „Panevėžio kraštas“ redakcijai dėl Liminos Matelienės komentaro „Rankas geriau sukišti negu atkišti“

Komisija priminė, kad Visuomenės informavimo etikos kodekso normos galioja visiems be išimties žurnalistų kūriniais, kokiems žanrams autorius ar redakcija juos bepriskirtų. Komentaras, nors ir suteikiantis daug didesnes raiškos ribas bei galimybę subjektyviai

vertinti įvykius ar asmenis, neatleidžia nuo pareigos nuomonę reikšti etiškai bei laikytis profesionalumo kriterijų, taikomų šiam žanrui.

Viešas laiškas Andriui Tapinui

Komisija pabrėžė, kad Visuomenės informavimo etikos kodeksas galioja ne tik žurnalistams, tačiau taip pat viešosios informacijos rengėjams. Visuomenės informavimo įstatymo 2 str. 77 d. nurodo, kad „audiovizualinės žiniasklaidos paslaugos teikėjas, radijo programų transliuotojas, leidykla, kino, garso ar vaizdo studija, informacijos, reklamos ar viešųjų ryšių agentūra, redakcija, informacinės visuomenės informavimo priemonės valdytojas, nepriklausomas kūrėjas, žurnalistas ar kitas asmuo, rengiantys ar pateikiantys skleisti viešąją informaciją“ – yra vadintini viešosios informacijos rengėjais, kuriems, vadovaujantis to paties įstatymo 3 str. 2 d., be kitų teisės aktų privalu laikytis ir Visuomenės informavimo etikos kodekso nuostatų.

Teisminiai procesai dėl Komisijos 2023 m. priimtų sprendimų

Nebuvo apskūstas nė vienas 2023 m. Komisijos priimtas sprendimas.

Bendradarbiavimas su institucijomis ir šviečiamoji veikla

Visuomenės informavimo įstatymas įpareigoja Komisiją bendradarbiaujant su valstybės įstaigomis ir institucijomis užtikrinti visuomenės raštingumo naudojantis visuomenės informavimo priemonėmis plėtrą, informacijos kritinio vertinimo ir analizės principų sklaidą; taip pat organizuoti renginius visuomenės informavimo srities profesinės etikos klausimais.

2023 m. Komisija naujai kadencijai delegavo į Medijų tarybą doc.dr. Jolantą Mažylę.

Kaip minėta, praėjusiais metais buvo pakeistas Visuomenės informavimo įstatymo straipsnis, reglamentuojantis Komisijos sudarymo tvarką. LR Seimo sudaryta darbo grupė dirbo nuo 2020 m. Šioje grupėje dirbo Komisijos nariai – J.Mažylė, R.Šimukauskaitė, V.Žukienė bei Asociacijos direktorius V.Popandopula.

Gegužės mėnesį Lietuvoje viešėjusi Kazachstano NVO atstovų delegacija daug dėmesio skyrė žiniasklaidos savireguliacijos teisinio reglamentavimo klausimams. Jų

prašymu Lietuvos žurnalistų sąjunga organizavo pokalbį-diskusiją, kuriame dalyvavo V.Žukienė. Labiausiai kolegas iš Kazachstano domino savireguliacijos reglamentavimo, santykio su valstybinėmis priežiūros institucijomis klausimai.

Komisijos nariai dalyvavo Asociacijos organizuotame renginyje „Vieša kritika ir viešos kovos dėl idėjų. Kur padarumo riba?“ populiariame diskusijų festivalyje „Būtent!“, kuris vyko 2023 m. rugpjūčio mėnesį Birštone. Pokalbiai apie šiandienos žiniasklaidos etikos problemas sutraukė didelį būrį žiūrovų, kurie taip pat aktyviai įsijungė į diskusijas.

PRIEDAI

Viešas laiškas portalo tv3.lt redakcijai

Žurnalistai, viešosios informacijos rengėjai ir skleidėjai turi įsitikinti, kad skelbiamos antraštės, anonsinė medžiaga, nuotraukos, grafika neiškreipia kūrinio ir neklaidina informacijos vartotojo. Siekdami patraukti skaitytojo dėmesį, viešosios informacijos rengėjai dažnai pagrindinį dėmesį sutelkia į ryškią, provokuojančią antraštę, pamiršdami, kad neatsakingai parinkta antraštė gali žėisti.

Visuomenės informavimo etikos komisija išnagrinėjo skundą dėl Editos Vežbickaitės publikacijos „Kaimynai prabilo apie Švenčionių rajone namuose rastą negyvą porą: „Čia šeimininkė kalta“, 2023-01-23 paskelbtą portale *tv3.lt*. Nors Visuomenės informavimo etikos kodekso straipsnių pažeidimo nenustatyta, tačiau Komisijos nariai atkreipė dėmesį, kad tokia antraštė skamba tarsi kaltinimas. Portalo redakcija teisinasi, kad žurnalistė citavo kaimynų, kurie kalbėjo apie žmonių gyvybes nusinešusį gaisrą, žodžius, neminėdama pavardžių ar kitų duomenų.

Komisijos nuomone, tokių, nelaimės akivaizdoje pasakytų sakinių, kelti į antraštę nėra nei pagrindo, nei būtinybės. Atkreiptinas dėmesys, kad, nors straipsnyje neminimos pavardės, nedideliame mieste atpažinti asmenį, kurio namuose įvyko gaisras, yra nesunku. Nepagrįsti kaltinimai, platinami gandai nėra informacija, o publikacijoje minimam asmeniui gali sukelti skaudžių išgyvenimų.

Komisija kviečia portalo redakciją atsakingai kurti antraštes, nekelti į antraštę nepatikrintų ir faktais nepagrįstų kaltinimų, vertinti situacijos išskirtinumą cituojant atsitiktinių žmonių nuomones, ypač kai kalbama apie nelaimės ir jų pasekmes.

Viešas kreipimasis į žurnalistą Luką Pilecką

Žurnalistai, viešosios informacijos rengėjai dažnai žiniasklaidoje nagrinėtas temas perkelia į socialinius tinklus, reikšdami savo nuomonę apie publikacijų herojus ar situacijas. Visuomenės informavimo etikos komisija atkreipia dėmesį, kad nuomonei, nepriklausomai nuo to, ar ji skelbiama žiniasklaidoje ar savo paskyroje socialiniuose tinkluose, taip pat galioja Visuomenės informavimo etikos kodekso (toliau – Kodeksas) normos. Nuomonė turi būti skelbiama etiškai, pagrįsta faktais.

Komisija išnagrinėjo skundą dėl žurnalisto Luko Pilecko įrašų socialiniame tinkle „Facebook“. Komisija atsižvelgė į tai, kad pareiškėja aprašomuoju metu buvo rajono savivaldybės tarybos narė, viešas asmuo, kurio kritikos ribos yra žymiai platesnės nei privataus asmens, o minimos situacijos buvo skelbiamos įvairiose žiniasklaidos priemonėse. Nors Kodekso pažeidimo Komisija nenustatė, tačiau atkreipė dėmesį, kad žurnalisto įrašai socialiniame tinkle nėra korektiški: trūksta tikslumo, esama faktinių klaidų (ką pripažino ir pats žurnalistas), kurias derėjo ištaisyti, minimi įvykiai, kurie nėra tiesiogiai susiję su pareiškėja. Įrašė minimas balsų pirkimo skandalas vyko ganėtinai seniai ir nuolat viešai apie jį priminėti nevertėtų, juolab kad, kaip pripažįsta ir žurnalistas, pareiškėja nebuvo šio skandalo dalyvė. Priekaištai asmeniui dėl pilnamečių jo šeimos narių galimai neteisėtos veiklos, Komisijos nuomone, vertintini kritiškai, juolab įrašų metu nebuvo įsiteisėjusio teismo sprendimo.

Komisija primena, kad žurnalistai, viešosios informacijos rengėjai, reikšdami savo nuomonę viešojoje erdvėje, turi laikytis Kodekso nuostatų. Kodeksas įpareigoja žurnalistus, viešosios informacijos rengėjus ir skleidėjus nepaminti apie anksčiau pareiktus ir nepasitvirtinusius įtarimus, nebent būtų viešas interesas tokią informaciją skelbti. Tačiau ir tokiu atveju būtina pažymėti, kad įtarimai nepasitvirtino.

Dėl žurnalistų, viešosios informacijos rengėjų ir skleidėjų dalyvavimo Komisijos posėdžiuose

Visuomenės informavimo etikos komisija kviečia žurnalistus, viešosios informacijos rengėjus ir skleidėjus aktyviai dalyvauti Komisijos posėdžiuose, bendradarbiauti sprendžiant žurnalistikos nepriklausomybės, teisingumo ir profesionalumo klausimus.

Komisija, nagrinėdama skundus dėl galimų pažeidimų žiniasklaidoje, siekia išklausti visus suinteresuotas puses. Komisijos Darbo reglamento 30 p. numatyta, kad apie posėdį pranešama visuomenės informavimo priemonės, dėl kurios pateiktas nagrinėti skundas, skleidėjui, rengėjui (jeigu rengėjas Komisijai yra žinomas). Posėdyje taip pat kviečiami dalyvauti Pareiškėjas bei jo teisėti atstovai; sudaryta galimybė visiems pageidaujantiems dalyvauti posėdyje taip pat ir nuotoliniu būdu.

Komisijos požiūriu, ypač svarbus yra žurnalistų/autorių dalyvavimas posėdyje. Komisijos nariams dažnai kyla klausimų dėl publikacijos atsiradimo aplinkybių, žurnalistų motyvų pateikti vienokią ar kitokią įvykių interpretaciją, informacijos rinkimo specifikos, į kuriuos žiniasklaidos priemonei posėdyje atstovaujantys advokatai ne visada gali atsakyti. Komisija siekia kuo objektyviau įvertinti publikaciją. Akivaizdu, kad niekas negali geriau paaiškinti visų detalių, susijusių su kūriniumi, kaip publikaciją rengęs autorius. Žurnalistų nedalyvavimas Komisijos posėdžiuose ne tik apsunkina Komisijos darbą, siekiant visapusiškai ir objektyviai išsiaiškinti visas ginčo publikacijos parengimo aplinkybes, bet ir atima iš pačių autorių galimybę nušviesti ginčytinus klausimus, paaiškinti savo motyvą ir/ar suteikti kitą naudingą informaciją, kuri galėtų būti svarbi Komisijai priimant vienokią ar kitokią sprendimą.

Viešas laiškas simasburbulis.lt bendruomenei

Visuomenės informavimo etikos komisija (toliau - Komisija) nagrinėja profesinės etikos pažeidimus, kuriuos padarė viešosios informacijos rengėjai ar skleidėjai informuodami visuomenę (Visuomenės informavimo įstatymo 46¹ str. 3d. 2p.). Viešosios informacijos rengėjas, kaip apibrėžia Įstatymo 2 str.77 d., yra audiovizualinės žiniasklaidos paslaugos teikėjas, radijo programų transliuotojas, leidykla, kino, garso ar vaizdo studija, informacijos, reklamos ar viešųjų ryšių agentūra, redakcija, informacinės visuomenės informavimo priemonės valdytojas, nepriklausomas kūrėjas, žurnalistas ar kitas asmuo,

rengiantys ar pateikiantys skleisti viešąją informaciją. Įstatymas įpareigoja viešosios informacijos rengėją pateikti duomenis apie save Viešosios informacijos rengėjų ir skleidėjų informacinėje sistemoje VIRSIS, paskirti už turinį atsakingą asmenį, laikytis Visuomenės informavimo etikos kodekso reikalavimų ir kt.

Nagrinėdama Lietuvos Liberalų sąjūdžio Trakų rajono skyriaus skundą dėl *simasburbulis.lt* publikacijų Komisija susidūrė su situacija, kai viešosios informacijos rengėjai negalėjo aiškiai įvardinti savo statuso. Portalo atstovė posėdžio metu teigė: „Mes esame bendruomenės portalas. Turime minčių registruotis kaip žiniasklaidos priemonė.“ Svetainėje skelbiamuose kontaktuose *simasburbulis.lt* įvardijamas kaip Trakų rajono naujienų portalas. Suprantamas bendruomenės noras turėti savo bendravimo platformą ir kuo plačiau skleisti aktualią informaciją. Tačiau Visuomenės informavimo įstatymas, suteikdamas visuomenės informavimo priemonėms daug teisių, numato ir pareigas, privalomas žiniasklaidai ir žurnalistams. Komisijos nuomone, portalo bendradarbiai turėtų apsispręsti, ar ši svetainė, *simasburbulis.lt*, yra žiniasklaidos priemonė ar bendruomenei skirta bendravimo svetainė. Bandytas imituoti visuomenės informavimo priemonės veiklą, neturint tam teisinio pagrindo, sujaukia egzistuojančią visuomenės informavimo sistemą, teisių ir pareigų pusiausvyrą, kaip tai apibrėžta Visuomenės informavimo įstatyme.

Komisija kviečia bendruomenės narius atsakingai vertinti viešosios informacijos svarbą visuomenei ir kuo skubiau išspręsti klausimą dėl informavimo priemonės teisinio statuso.

Žiniasklaidos priemonė neturi būti asmeninių sąskaitų suvedinėjimo erdvė

Visuomenės informavimo etikos kodekso 53 str. įpareigoja žurnalistus, viešosios informacijos rengėjus bei skleidėjus nenaudoti visuomenės informavimo priemonės savo privatiems reikalams spręsti bei asmeninėms sąskaitoms suvesti. Visuomenės informavimo etikos komisija ne kartą yra įspėjusi kai kuriuos leidėjus dėl šio straipsnio nesilaikymo. Visuomenės informavimo priemonės didžiausias turtas yra pasitikėjimas ja, todėl labai svarbu nuolat prisiminti, jog būtina išsaugoti žiniasklaidos nepriklausomybę, būti nešališkiems ir profesionaliems.

Komisija jau yra atkreipusi dėmesį, kad konkuruodami dėl skaitytojų, biudžeto lėšų kai kurie leidėjai dažnai pamiršta pagrindinį žiniasklaidos tikslą – teikti objektyvią ir nešališką informaciją. Kita vertus, vis mažėjant spausdintų leidinių skaičiui,

neretai rajone lieka vienas laikraštis, platinantis informaciją vietos gyventojams. Komisijos nuomone, tapęs vieninteliu rajonui aktualių žinių šaltiniu, toks leidinys turėtų būti itin nešališkas ir profesionalus, užtikrinti visuomenės teisę gauti teisingą informaciją. Deja, kai kurių visuomenės informavimo priemonių leidėjai paverčia laikraštį asmeninių ambicijų kovos lauku ir nevargina savęs etiškos žurnalistikos principais: netikrina faktų, neieško skirtingų nuomonių, nesuteikia galimybės kritikuojamam asmeniui išsakyti savo poziciją.

Komisija ne kartą yra įspėjusi Ignalinos laikraščio „Mūsų Ignalina“ leidėją Joną Baltakį dėl įvairių Kodekso straipsnių pažeidimų. J.Baltakis ne vienerius metus buvo ir šiuo metu yra rajono savivaldybės tarybos narys, nors Kodekso 23 str. draudžia žurnalistui dirbti valstybės ir vietos valdžios institucijose ir dalyvauti politinių partijų veikloje (dėl to buvo pripažintas pažeidęs Kodekso nuostatas). Atkreiptinas dėmesys, kad tiek konkuruodamas su kitais leidiniais, tiek ir likęs šiuo metu vienintelis laikraštis Ignalinos rajone, leidėjas didelę laikraščio dalį skiria tiems, kurie asmeniškai kuo nors neįtiko laikraščio leidėjui. Kiekvienais metais Komisija gauna po kelis skundus iš asmenų, kurie patyrė J.Baltakio spaudimą ir/ar pašaipas jo leidžiamame laikraštyje.

Komisija tvirtai laikosi pozicijos, kad visuomenės informavimo priemonė negali būti naudojama kaip ginklas su nepritariančiais laikraščio leidėjo pažiūroms ar nuomonei. Žodžio laisvė yra kartu ir didžiulė atsakomybė už paskleistos informacijos teisingumą ir nešališkumą, o pagarba teisingai informacijai ir visuomenės teisei gauti informaciją yra svarbiausioji žurnalisto bei viešosios informacijos rengėjo pareiga.

Viešas laiškas laikraščio „Panevėžio kraštas“ redakcijai dėl Liminos Matelienės komentaro „Rankas geriau sukišti negu atkišti“

Komisija ne kartą yra susidūrusi su atvejais, kai nepagarbų, užgaulų kūrinio toną bandoma pagrįsti pasirinkto žurnalistinio žanro ypatumais. Deja, kaip rodo Komisijos darbo patirtis, žurnalistai dažnai nėra įsigilinę į tuos ypatumus, subtilumą ir specifiką, neįvertina keliamų profesionalumo kriterijų ir neretai nuslysta paviršiumi, kurdami tekstus, kurie tik išoriškai galėtų būti priskiriami vienam ar kitam žurnalistikos žanrui.

Komentaras, kaip žurnalistikos analitinis vertinamasis žanras, šiuolaikinių medijų tyrinėtojų yra laikomas vienas reikšmingiausių ir įdomiausių žanrų, kuriam spaudoje skiriama itin svarbi vieta. Tai- autorinis tekstas, pasižymintis subjektyvia rašančiojo nuomone apie konkrečius įvykius, reiškinius, politinių veikėjų pasisakymus ir pan. Lyginant su kitais žurnalistikos žanrais, komentaras yra ganėtinai subjektyvus, aiškiai

atspindintis autoriaus nuomonę ir autorinį stilių. Suprantama, nuomonė žurnalisto komentare turi būti pagrįsta faktais ir argumentais, reiškiami etiškai ir sąžiningai. Komentaras gali būti ir satyrinis, ir ironiškas, tačiau visų pirma jis turi būti tvirtai suręstas ir profesionalus. Neskoningas, nevykusiais pašmaikštavimais perkrautas kūrinys neretai nuvilia išprususį skaitytoją, kartu parodydamas redakcijos ir autoriaus gebėjimo valdyti tekstą, taigi ir tam tikro profesionalumo, stoką.

Komisija primena, kad Visuomenės informavimo etikos kodekso normos galioja visiems be išimties žurnalistų kūriniais, kokiems žanrams autorius ar redakcija juos bepriskirtų. Komentaras, nors ir suteikiantis daug didesnes raiškos ribas bei galimybę subjektyviai vertinti įvykius ar asmenis, neatleidžia nuo pareigos nuomonę reikšti etiškai bei laikytis profesionalumo kriterijų, taikomų šiam žanrui.

Viešas laiškas Andriui Tapinui

Visuomenės informavimo etikos komisija, nagrinėdama skundus, gilinasi į visas aplinkybes, susijusias su pateikta medžiaga. Ypač tai svarbu pabrėžti, kalbant apie didelius žurnalistinius tyrimus, dažnai apimančius ne vieną publikaciją.

Vertindama VO „Vieningas Kaunas“ skundą dėl kelių A. Tapino publikacijų, Komisija atkreipė dėmesį, kad jos yra vieno didelio žurnalistinio tyrimo dalys, kurios neturėtų būti vertinamos atskirai viena nuo kitos, bet kaip vieno kūrinio, kad ir pateikto skirtingose platformose, epizodai. Komisijos požiūriu, publikacijose išsakyta nuomonė yra pagrįsta faktais, išklaustytos įvairių pusių pozicijos. Jos sulaukė didelio susidomėjimo visuomenėje. Buvo paliesta svarbi tema apie piktnaudžiavimą viešaisiais finansais savivaldybėse ir visuomenė neabejotinai turi teisę apie tai sužinoti.

Vis dėlto atliekant reikšmingus darbus ir pateikiant juos visuomenei, žurnalistui ir/ar viešosios informacijos rengėjui reiktų vengti pašaipaus, nepagarbaus tono, šališkų vertinimų ar nekorektiškų epitetų.

Pats tyrimo autorius teigia nesąs žurnalistas: „Savęs žurnalistu nepristatau ir nelaikau, jokiai žurnalistų profesinei organizacijai nepriklausau, savo asmeninį Substack puslapį internete vedu kaip tinklaraštininkas, kuris išsako savo nuomonę, socialiniuose tinkluose veikiu kaip influenceris“, – teigia Komisijai atsiųstame atsakyme į skundą A. Tapinas. Komisija nesiima diskutuoti su autoriumi, tačiau atkreipia dėmesį, kad Laisvės TV reklamuojamose laidose jis yra įvardijamas žurnalistu, neneigia juo esąs ir įvairiuose interviu (pvz., Jungtinės Karalystės visuomeniniam radijui BBC).

Komisija pabrėžia, kad Visuomenės informavimo etikos kodeksas galioja ne tik žurnalistams, tačiau taip pat viešosios informacijos rengėjams. Visuomenės informavimo įstatymo 2 str. 77 d. nurodo, kad „audiovizualinės žiniasklaidos paslaugos teikėjas, radijo programų transliuotojas, leidykla, kino, garso ar vaizdo studija, informacijos, reklamos ar viešųjų ryšių agentūra, redakcija, informacinės visuomenės informavimo priemonės valdytojas, nepriklausomas kūrėjas, žurnalistas ar kitas asmuo, rengiantys ar pateikiantys skleisti viešąją informaciją“ – yra vadintini viešosios informacijos rengėjais, kuriems, vadovaujantis to paties įstatymo 3 str. 2 d., be kitų teisės aktų, privalu laikytis ir Visuomenės informavimo etikos kodekso nuostatų.